

nov a článkov stavbu s takmer nekonečnou rôznorodosťou foriem v stvárnení, miere a pomere častí, aby čo najlepším spôsobom vyhovela ich rôznym potrebám a úplne pritom rozvinula svoje bohatstvo múdrosti a dobra. No ako sme pozorovali už predtým, z tej nekonečnej rôznorodosti jedna zvláštnosť je mnohým druhom spoločná: niektoré jedince, ktoré tvoria tieto druhy, sú schopné podnietiť v nás pocit miloty; zatiaľ čo sa zhodujú v tom, že vyvolávajú tento účinok, veľmi sa líšia práve v relatívnych mierach častí, ktorým treba tento účinok pripísať. Tieto pozorovania by mi stačili na to, aby som odmietol predstavu nejakých zvláštnych proporcií vyvolávajúcich svojou povahou príjemný účinok. Avšak tí, čo sa so mnou zhodujú, pokiaľ ide o celkovú určitú proporciu, budú ešte vždy predpojatí v prospech nejakej neurčiteľnej proporcie. Domnievajú sa, že hoci krása sa vo všeobecnosti nespája s určitými mierami spoločnými niektorým druhom rastlín a zvierat, ktoré na nás príjemne pôsobia, predsa vraj pre každý jednotlivý druh jestvuje určitá proporcia, ktorá je pre krásu tohto určitého druhu absolútne podstatná. Ak uvažujeme nad svetom zvierat všeobecne, zistíme, že krása sa vôbec neohraňuje určením miery: keďže sa však každá zvláštna trieda zvierat vyznačuje zvláštnou mierou a vzťahmi medzi časťami tela, je prirodzené, že každé pekné zviera musí mať miery a proporcie svojej triedy; inak by sa od svojho vlastného rodu líšilo a stalo by sa akýmsi netvorom. Napriek tomu nie je nijaký druh viazaný na určité proporcie tak pevne, že by sa medzi jeho jedincami nevyskytovala značná rozdielnosť. A ako sme už poukázali pri ľudskom rode, rovnako možno doložiť aj pri zvieracích druhoch, že krásu možno bez rozdielu nájsť vo všetkých proporciách, aké môže určitý druh pripustiť bez toho, že by sa stratila jeho spoločná forma; nie účinkovanie nejakej prirodzenej príčiny, ale idea spoločnej formy je to, čo usmerňuje pozornosť na proporcionalitu častí. Nepochybne, aj krátka úvaha ozrejní, že nie miera, ale forma vytvára všetku krásu týkajúcu sa tvaru.

Aké svetlo vrhajú tieto veľmi oslavované proporcie, keď študujeme ornamentálny vzor? Udivuje ma, že umelci, ak sú naozaj tak pevne presvedčení o tom, že proporcia je hlavnou príčinou krásy, ako to tvrdia, nemajú vždy presné meradlá pre všetky druhy krásnych zvierat, ktoré by im dopomohli k primeranej proporčnosti, keď chcú vymyslieť niečo veľmi vkusné; najmä keď často tvrdia, že v praxi sa riadia pozorovaním krásneho v prírode. Viem, už dávno sa tvrdí, že proporcie budovy sa prevzali z ľudského tela. Jeden autor to opakuje po druhom azda už